

Молекулалық физика және механика

Механика бірнеше үлкен бөлімдерге бөлінеді, олардың әрқайсысы денелердің қозғалысын және өзара әрекеттесуін зерттейтін белгілі бір аспектілерді қарастырады. Механикадағы негізгі бөлімдер: кинематика, динамика, статистика және қатты денелер механикасы. Әр бөлімнің өз ерекшеліктері мен зерттеу аймақтары бар.

1. Кинематика

Кинематика – механиканың денелердің қозғалысын (жылдамдығын, үдеуін, жолын) зерттейтін бөлімі. Кинематика қозғалыстың себептерін (күштер мен моменттер) қарастырмайды, тек қозғалыстың сипаттамаларын зерттейді.

Негізгі ұғымдар:

- Орын ауыстыру (s) – дененің бастапқы орнынан соңғы орнына дейінгі векторлық шама.
- Жол (l) – дененің траектория бойынша жүрген қашықтығы.
- Жылдамдық (v) – орын ауыстырудың уақытқа қатынасы, $v = s / t$.
- Үдеу (a) – жылдамдықтың өзгерісін сипаттайтын шама, $a = \Delta v / \Delta t$.

Қозғалыс теңдеулері:

- Бірқалыпты қозғалыс: $s = vt$
- Бірқалыпты үдемелі қозғалыс: $s = v_0t + (at^2) / 2$
- Шеңбер бойымен қозғалыс: Жиілік (ν): $\nu = 1 / T$, мұнда T – айналым периоды.

2. Динамика

Динамика – механиканың қозғалыстың себептерін зерттейтін бөлімі. Бұл бөлім

денеге әсер ететін күштерді, сол күштердің қозғалысқа қалай әсер ететінін зерттейді.

Негізгі ұғымдар:

- Ньютонның заңдары – қозғалыс заңдылықтарын түсіндіретін үш негізгі заң:

1. Ньютонның бірінші заңы (инерция заңы): Денеге ешбір күш әсер етпесе немесе күштердің теңгерімі нөл болса, дене тыныштықта қалады немесе бірқалыпты түзу сызықты қозғалысын жалғастырады.

2. Ньютонның екінші заңы (негізгі динамикалық заң): Дененің үдеуі оған әсер ететін күшке тура пропорционал және дененің массасына кері пропорционал: $F = ma$

3. Ньютонның үшінші заңы (әрекет және қарсы әрекет): Әрбір әрекетке тең және қарама-қарсы бағытталған қарсы әрекет болады.

- Импульс (p) – дененің қозғалыс мөлшері, $p = mv$.

- Күш түрлері:

- Гравитациялық күш: $F_g = G (m_1 m_2) / r^2$, мұнда G – гравитациялық тұрақты.

- Серпімділік күші (Гук заңы): $F = -kx$, мұнда k – серіппенің қатаңдығы, x – деформация.

- Үйкеліс күші: $F_{\text{үйкеліс}} = \mu N$, мұнда μ – үйкеліс коэффициенті, N – нормаль күш.

Негізгі формулалар:

- Кинетикалық энергия (E_k): $E_k = mv^2 / 2$

- Потенциалдық энергия (E_p): $E_p = mgh$

- Толық механикалық энергия: $E_{\text{толық}} = E_k + E_p$